

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף י"ב

(א) והא נותר ופיגול לאחר זריקת דמים הוא- כ' הרא"ש דדבר האסור משום דכבר יצא מידי מעילה, וא"כ אם המתפס בנותר ופיגול אסור, ע"כ היינו משום דמתפס בעיקרו. וביאר דהיינו משום דכבר יצא הזבח מידי מעילה. ותמה הרש"ש, הא פיגול אינו יוצא מידי מעילה, והניח בקו'.

(ב) סד"א כאיסור נותר... והו"ל כמתפס בדבר האסור וכו' – הק' תוס', למה אין מביאין רא' מהא גופא, דאע"ג דהי' שייך למתלי בדבר האסור שהוא עכשיו, מ"מ אמר' דהו"ל כדבר הנדור, אלמא דבעיקרו קא מתפס, ולא בהיתרא כדהשתא. ות' (ב' תירוצים, א) כיון דכאן ודאי בא לאסור על עצמו, דהא בין מעיקרא ובין השתא אסורים, א"כ תלינן דכוונתו על הדבר שאוסרו, דהיינו בהא דמעיקרו. אבל לעיל, הנדון הי' אם כוונתו לאיסור או להיתר [ומשמע דס"ל דהנדון אם בעיקרו קא מתפס או בהיתרא קא מתפס תלוי בכוונתו, וע' לעיל (י"א) מש"כ בזה]. (ב) שאני הכא דדבר האסור דהשתא חל מחמת הדבר הנדור דמעיקרא [ולכאור' קצת משמע דכוונתו בתירוץ זה לומר דתירוץ הגמ' הוא דגם אם כוונתו על איסור נותר דעכשיו, אבל כיון דאיסור זה מחמת דבר הנדור בא, חשיב להיות דבר הנדור, וצ"ע בזה]. וע' במחנה אפרים (נדרים י'), שכן לרוב היכא שיש על החפצא ב' איסורים, א' מהם הוא דבר הנדור, וא' הוא דבר האסור, האם ככה"ג חשיב דבר הנדור או דבר האסור. וכ' דמסברא י"ל דכוונתו להתפס בדבר הנדור, או משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, או משום "דמשמעות הענין בדהשתא" [וצ"ע כוונתו בזה]. והביא רא' לזה מסוגיין, דבנותר של עולה אמר' דנדרו חל, אף דעכשיו יש ג"כ דבר האסור, אבל כיון דעכ"פ אי' גם נדר הנדור, א"כ ממילא אמר' דודאי לאסור על עצמו קא מכין, ואסור. אולם לפי מש"כ תוס' בתי' השני, לא יהי' רא' לזה, דהא שאני הכא דדבר האסור בא מחמת נדרו. ולגבי עיקר שאלת המחנ"א, ע' בתוס' בשבועות (כ: ד"ה דכ) דנקט דאם נודר על איסור דאורייתא, באופן שחל איסורו, מ"מ לאו דבר הנדור מקרי, אלא דבר האסור, ואין נדרו חל. ולכאור' הי' ק' עליו מסוגיין, אבל לפי מש"כ תוס' כאן בתי' ב', אין שייך סוגיין להתם כלל, דהתם לא בא האיסור מחמת נדרו [ואולי גם יש מקום לחלק בין אם הנדר חל מעיקרא, ורק אח"כ האיסור, או אם כבר חל האיסור, ורק אח"כ נדר עליו, ויש לע' בזה].

(ג) כיום שמת בו אביו- כ' התרומת הדשן (רצ"ג) שיש שמתעניין ואומרים קדיש וברכו ביום המיתה, ויש שעושין כן ביום הקבורה, ויש לע' איזה מהן עדיף. וכ' דעיקר האנינות הוא ביום הקבורה, וכדמצינו ברבקה אמנו, שאמרה למה אשכל גם שניכם ביום אחד, והקיום לזה הי' רק ביום הקבורה, ולא ביום המיתה. והנה, כל מה שמתעניין הוא לזכור אנינותו וצרתו, וא"כ הו"ל דתלוי ביום קבורתו. אבל הביא רא' מהברייתא כאן דתלוי ביום המיתה, כלשון הברייתא "כיום שמת בו אביו". וע"ע בשו"ת מהר"י מינץ (ט') שהביא ב' טעמים אחרים למנהג זה להתענות, או משום דריע מזלי', או משום כפרת אביו, וא"כ לפי"ז שפיר י"ל דביום המיתה הוא נוהג לרוב נפק"מ בין הטעמים אם אומר לבנו שמוחל על התענית, דאם משום כפרה, י"ל דמחילתו מהני, ואם משום ריע מזלי', אי"ז שייך להאב כלל. אולם לכאור' יש מקום לומר דמה שמוחל לבנו הי' מחילה בטעות, דאם הי' יודע המעלה של הכפרה, לא הי' מחל לו, וכעין מש"כ הדברות משה בשבת לענין הא דמחל הבן אהא דאביו לא מחנכו כראוי, דודאי מחילה זו אינה כלום].

(ד) כחלת אהון ותרומתו מותר- פי' הר"ן, דאע"ג דבקריאת שם מתסרי, כיון שאינו אסור לכל, דבר האסור מקרי, ולא דבר הנדור. וכ' בחי' ר' שמעון (ט') דלכאור' מבואר מדברי הר"ן (וכן מדבריו לעיל בעמוד זה) דס"ל דמה דהקדש הוי דבר הנדור, היינו משום דהיכא דמקדיש דבר להקדש, אמר' שהוא גופי' אסרה על כל העולם, דאי לא אמר' הכי, אלא דהאיסור להעולם נעשה ממילא, א"כ מ"ש מתרומה. אלא דהק' דמצינו דגם בהקדש שלא ע"י אדם אית בה איסור מעילה, ואם כדברינו, דע"כ בא כל האיסור להעולם בא רק ע"י דבריו, א"כ איך שייך שהקדש שבא שלא ע"י אדם יהי' בה איסור לכל העולם. וביאר דעיקר החילוק בין הקדש לתרומה הוא כך, דבהקדש העיקר הוא מה שהוא מיחדו לגבוה, דהיינו דמפריש דבר זה מכל העולם, וממילא יש כאן איסור מעילה. ואף דהאדם עצמו אינו האוסר, דהא הוא עצמו רק מיחדו לגבוה, מ"מ כיון דהיחוד לשמים נעשה ע"י האדם, א"כ שפיר נקרא דבר הנדור. אבל בתרומה אינו כן, אין מטרת הפרשת תרומה כדי להפרישו מהעולם, אלא אדרבה, לתקן כריו שלא יהי' עוד טבל, ורק דממילא אסור הכתוב, לכן אי"ז חשיב דבר הנדור אלא דבר האסור.

(ה) כחלת אהון ותרומתו מותר- פי' הרא"ש, דאע"ג דגם בתרומה וחלה נאסר על פיו, אבל מ"מ אינו דבר הנדור, משום דלא אסר, אלא התיר השירים מידי טבל. ולכאור' ק', הרי תרומה איסור חדש הוא, ואיסור טבל הרי נתבטל מאליה כנעשה תרומה, וא"כ מה שייך לומר דרק התיר השירים (וע' גם בריטב"א לקמן [יג:]: שג"כ כ' על דרך זה). וביאר ר' שמעון (ט') ע"פ דבריו שם הנ"ל, דהביאור דדבר הנדור היינו מה שהוא מפריש הדבר מבני אדם, וא"כ י"ל דאף דע"י הפרשת תרומה נעשה איסור חדש, אבל א"א לומר דע"י קריאת השם נאסר לזרים, דהא גם מעיקרא הי' אסור לזרים, וא"כ ע"כ עיקר קריאת השם הוא מה שהתיר השירים עי"ז, וא"כ שפיר לא נקרא דבר הנדור [ואולי עפ"י יש ליישב מה שהק' רעק"א, דהק' על הרא"ש דהא מצינו תרומה דלא הי' טבל מעיקרא כלל, וכגון שהפרישו בשבליים, דמעולם לא הי' אסור משום טבל, ומ"מ עכשיו יש עליו שם תרומה מכח דבורו, וא"כ למה לא הוי דבר הנדור ככה"ג. וע"פ דברי ר' שמעון י"ל דאין כוונת הרא"ש שמשום דבפועל הי' אסור מעיקרא ועכשיו התיר, אלא דסימן הוא זה דעיקר חלות התרומה אינה משום מה שהפריש התרומה מזרים, אלא לחול בה שם תרומה, וממילא יש בה דינים, וא' מדיני תרומה הוא דאסור לישאלים. וא"כ, אפי' אם מצינו איזה ציור שלא הי' אסור משום טבל מעיקרא, מ"מ אי"ז חילוק בנוגע מה נעשה בחלות תרומה].

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

דס"ל להרא"ש דהאיסור הוא איסור שהי' ג"כ מעיקרא כשהי' טבל, רק דעכשיו פקע האיסור לגבי כהנים. וכן דייק מדברי תוס' כאן, דאלא דהוסיף דמדברי תוס' משמע שיש ב' ענינים בתרומה, האיסור שבתרומה והקדושה שבתרומה, והאיסור י"ל שנשאר כדמעיקרא, דהיינו האיסור שהי' בטבל עדיין קיים כשהוא תרומה. אבל הקדושה שבה הוא דבר מיוחד שבא ע"י ההפרשה, וע"ש באריכות בענין זה. **עוד** ביאור בהא דחלה ותרומה כדבר האסור, כ' הרשב"א, "וטעמא דמילתא, דאע"ג דצריך לקרות להם שם, מ"מ לאו כקרבן הם, כיון שהם מותרים אפי' למקנת כספו של כהן, אלא הרי הם כנכסי כהן וכנכסי בניו ובנותיו, אלא שלא זכה אותם רחמנא לאכלן אלא לכהן ולבני ביתו, ודבר האסור הוא". **וע"ע ברמב"ם** (נדרים א' י"א), שכ' "אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן או כתרומתו, הרי אלו מותרין, שאין שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה". ומבואר מדבריו דרך דבר ששייך להיות נדר ונדבה שייך להיות נחשב כדבר הנדור. והראב"ד שם השיג דהביאור הוא כהרשב"א, דשאני תרומה דנכסי כהן הם.

(ו) **קמ"ל תרומת לחמי תודה תרומתו היא- פי' הר"ן**, כלומר, בכלל וכתרומתו דקתני היא, משום דהויא כתרומה לגבי זרים. והק' הרש"ש, הא במנחות מיבעי לי' אם תרומת לחמי תודה יש בה מיתה או חומש או לא, ואיך שייך לומר דהוי כתרומה לענין זרים. וכ' דמלשון הפי' הרא"ש משמע דלא גריס הא קמ"ל.

(ז) **כגון דאפרשינהו בלישה וכו'- כ' הר"ן** דה"ה שהי' יכול לומר כגון דאפרשינהו לאחר אפייתן קודם זריקת דמים, שהרי אפייתן קודמת אפי' לשחיטת הזבח, אבל כיון דמביאין רא' מר' טובי שיכולין להפריש קודם זריקה, ור' טובי עצמו מיירי דאפרשינהו בלישיהו, א"כ גם הגמ' בתירוצו נקט כן. אולם ע' בפ' הרא"ש שכ' דאפרשן בלישיהו גם בדר' טובי לאו דוקא, דהא א"א להפרישן קודם שחיטת הזבח, דהא א"א להפרישן קודם שיש להם קדושת לחמי תודה, ואי"ז עד שחיטת הזבח, שהוא לאחר אפייתן, וא"כ ע"כ דאפרשינהו לאו דוקא, אלא מיירי שהפרישן בין שחיטה לזריקה. והק' בשיעורי ר' שמואל (ק"ז), הא לפי הרא"ש יוצא שלא חלה ההפרשה בלישיהו כלל, וא"כ איזה רא' מיייתנן מהא דר' טובי, הא אין שום רא' משם דיכול למיחל חלות תרומת לחמי תודה קודם הזריקה, דהא לא עשה אלא ההפרשה בשעת לישיהו, ולא חלה הדין תרומה לכה"פ עד לאחר שחיטה, וא"כ אולי באמת לא חלה גם עד לאחר זריקה, ואיזה רא' מביאין ממנו. ובשלמא למש"כ תוס' בנדה (ו:), ציינו הגלג"ש כאן), דקדושת פה חל עליהו עכ"פ בנוגע הא דאסור לשנותם בחלות אחרות, א"כ שפיר יש לפרש סוגיין, דחל איזה קדושה עליהו, ולכן יכול להתפס בקדושה זו, אבל לפי הרא"ש צ"ע.

(ח) **אלא דאפרשינהו בלישה, דשקיל חדא מחמץ- פי' הר"ן**, שעשה עשר חלות מכל מין, ואחר שהפריש א' מכל מין, לש תשעה של כל מין ועשה חלה אחת מכל תשע ותשע. וע' בשפת אמת במנחות (עו). שכ' לתמוה על תי' הגמ', דאפרשינהו בלישה, הרי עיקר התי' הוא דמלבד הד' חלות, אפה עוד ד' קטנות לתרומה. וכ' דמכאן מוכח מש"כ הר"ן והרא"ש דמיירי שעשה י' חלות והפריש מהם א', דהיינו דכן הדין צריך להיות, דצריך להפריש דוקא א' מעשרה חלות, ולהכי מוקי לה דקודם אפי' הי' מ', והפריש אז א' מעשרה לתרומה, ואח"כ חיבר הט' ואפאן אחת, וכן כל הד' מינים. אולם כ' דמשמעות לשון הרמב"ם (פרק ט' ממעה"ק) אינו כן, וצ"ע לדינא. **וע"ע במקדש דוד** (כ"ט, סוס"ק ב') שכ' לדייק מדברי תוס' במנחות שם, דכיון דס"ל דשם תרומה לא חלה על החלה במצב של לישה, אלא חלה בו רק יחוד בעלמא, א"כ לכאור' צ"ל דס"ל דהתרומה אינו א' מעשר חלות, דהא בשעת חלות התרומה אין כאן אלא חלה א', אלא התרומה הוא א' מעשר בשיעור סלת.